

Merevlemez nélküli linuxos X terminál

Hogyan indítsunk hálózatról és használjuk meghajtó nélküli X terminálként állandó háttértár nélküli Linuxot?

Az X terminál nem igazán új ötlet; az NCD és más cégek legalább 15 éve gyártanak ilyeneket. A vékony ügyfél ötlete az 1990-es években kezdett igazán divatba jönni, amikor a PC alkatrészek ára olyan mélyre zuhant, hogy nem volt tovább pénzügyi jelentősége az X termináloknak. Komoly viták kezdődtek a teljes bekerülési költségről (amibe az alkatrész és a karbantartási költségeket is beleszámolták) a vékony ügyfelek és a PC támogatói között, de ezt a vitát ez a cikk sem fogja eldönteni. Célunk mindössze annyi, hogy megmutassuk, hogyan lehet a rohamléptekkel fejlődő PC technológia nyomán hátramaradt elavult alkatrész halmainkból X terminálokat építeni.

Minden vékony ügyfél legfontosabb tulajdonsága, hogy egyáltalán nincs, vagy csak nagyon kevés állandó tára van. Általában az elve X terminálnak szánt terminálokban kis mennyiségű NVRAM-ot alkalmaznak, ahol a beállítási adatokon kívül semmi mást nem tárolnak. Gyakorlatban ezeket a beállításokat is áttehetjük a kiszolgálón tárolt beállításállományba, amit a terminál induláskor letölthet. Ebben a cikkben azt a letisztult elvet követjük, miszerint egy X terminálnak egyáltalán nincs szüksége tárhelyre.

PXE Indítás

A PC-nek nincs merev, hajlékony vagy CD lemeze úgyhogy az indítóprogram és az indítható állomány tárolásához valamilyen más eszközt kell találnunk. Az X terminálok a lakhelyükül szolgáló hálózat teremtényei, így magától értetődő választás lenne a hálózati csatolófelület kártya (NIC). Ennek megvalósításához a NIC-nek rendszerindító eszközként kell regisztrálnia magát a BIOS-ban. Ha kiválasztják, le kell tudnia tölteni a rendszerindítót a hálózatról. Ez nem igazán olyasmi, amit minden futószalagról lekerült NIC csuklóból tudna. Az Intel ugyanakkor kiadta a NIC-hez szánt indító ROM-ját, amelyet PXE-nek (Preboot eXecution Environment, kiejtve: *pixie*) keresztelt el, s amit aztán a cég és számos más gyártó be is épített bizonyos termékekbe. Sok újabb, beépített hálózati kártyával rendelkező alaplapban találunk PXE támogatást.

A cikkre készülés során öt különféle NIC-et teszteltem amelyek a hirdetések szerint támogatják a PXE-t: az Intel PRO/100+ (PILA8460BNG1), a 3Com 3C905CX-TX-M, a D-

Link DFE-550TX, a Linksys LNE100TX és az SMC 1255TX (Tulip lapkakészlet) lapkát. Az ötből kizárólag a 3Com kártya volt képes minden további nélkül elindulni. Az SMC kártyához tudtam külön szerezni indító ROM-ot így végül az is működött. A másik három kártyán feltűnő, ám üres foglalatot találtam az indító ROM helyén, amit alapértelmezés szerint nem szállítanak. Nem árt az óvatosság vásárláskor.

Amikor az alaplap BIOS-a a PXE NIC BIOS-t választja indítóeszközként, az kiad egy DHCP kérelmet a LAN-on, majd a visszakapott válaszokban a PXE kiterjesztéseket keres. Ha ilyen kiterjesztést tartalmazó választ talál, akkor visszajelez és elfogadja a választ. A kiszolgáló válaszában különösen a next-server és a filename paramétereket keresi. Ezek a paraméterek adják meg a TFTP kiszolgáló IP számát valamint az ügyfél által letöltendő és elindítandó rendszerbetöltő állomány nevét.

DHCP és TFTP

Az Internet Software Consortium 3.0-ás verziójú DHCP kiszolgálóját PXE kiterjesztések kezelésére is lehet állítani. Szerencsére ezt a DHCP kiszolgálót kapjuk a legújabb Linux terjesztéssel, ide értve a Red Hat 8.0 és későbbi verzióit. Az 1. listában egy olyan DHCP kiszolgáló beállításállományát (*dhcpd.conf*) olvashatjuk, amely PXE kiterjesztésekkel bővített DHCP válaszokat küld, amennyiben a DHCP ügyfél PXE NIC néven azonosítja magát. Az itt olvasható beállítások szerint az ügyfél a 192.168.1.1 címen található TFTP kiszolgálóról tölti le a pxelinux.0 állományt. A beállításfájlban felsorolt kapcsolók listáját az 1. táblázatban találjuk.

A 192.168.1.1 címen található kiszolgálónkat természetesen úgy kell beállítani, hogy képes legyen TFTP szolgáltatást nyújtani. Ezen kívül kell lennie rajta egy pxelinux.0 rendszerbetöltő állománynak, mégpedig ott, ahol a TFTP kiszolgáló folyamatok keresik (általában a /tftpboot könyvtárban). A TFTP kiszolgáló folyamatot általában valamelyik szuperkiszolgáló kezeli (*inetd* vagy *xinetd*) következésképpen ha be szeretnénk kapcsolni valamelyikük beállításfájljában (*/etc/inetd.conf* vagy */etc/xinetd.conf*) kell matatnunk.

A pxelinux.0 nevű rendszerbetöltő állomány H. Peter Anvin SYSLINUX projektjéből származik. Az általános

1. táblázat *A dhcpd.conf állományban használható PXE-vonatkozású kódok leírása*

Code	Meaning
1	Az indító fájlkiszolgáló multicast IP címe.
2	UDP kapu melyen az ügyfél az MTFTP válaszokat figyelheti.
3	UDP kapu melyet az MTFTP kiszolgálók MTFTP kérelmek fogadására használnak.
4	Az ügyfélnek ennyi másodpercet kell aktivitásra várakoznia mielőtt új MTFTP átvitelt kezdeményezne.
5	Az ügyfél ennyi másodpercet vár, mielőtt újraindítaná az MTFTP átvitelt.

rendszerbetöltőkkel szemben mint amilyen a *LILLO* vagy a *GRUB*, a *PXELINUX* képes a *PXE* protokollt kezelésére és el tudja látni a szükséges hálózati feladatokat, így ezen a ponton már képes átvenni a rendszerindítást és *TFTP*-n keresztül letölteni a rendszermagot valamint a tömörített *RAM* lemezt. Ugyanakkor a *PXELINUX* használatához bővített *TFTP* kiszolgálóra lesz szükségünk, amelyik képes megérteni a *TSIZE* kapcsolót (*RFC 2349*). Szerencsére, *H. Peter Anvin* a szabványos *BSD TFTP* démon *tftp-hpa* névre keresztelt, javított verzióját is elkészítette amelyik már képes e parancs értelmezésére. Könnyű dolgunk van: a */usr/sbin/in.tftpd* könyvtárban található *TFTP* demont egyszerűen csak lecseréljük a *tftp-hpa* programra.

PXELINUX

A *PXELINUX* tudja, hogy a *PXE* indító *ROM* hová teszi a *DHCP* kiszolgálótól kapott hálózati paramétereket a memóriában, így képes felhasználni őket egy új *TFTP* folyamat megindításához amellyel saját beállításállományait tölti le a kiszolgálóról. A fentiek szerint beállított *TFTP* kiszolgálón az ügyfélen futó rendszerbetöltő először a */tftpboot/pxelinux.cfg/ethermac* könyvtárban próbálja megtalálni a beállításállományait. Az *ethermac* szó itt az ügyfél kisbetűs hexadecimális kódban megadott Ethernet hardvercímének felel meg, ahol a nyolcadokat kötőjelek választják el, például: *fe-ed-de-ad-be-ef*. Ha ezt nem tudja elérni, a rendszertöltő */tftpboot/pxelinux.cfg/iphex* állományt keresi, ahol az *iphex* az ügyfél IP címe, nagybetűs hexadecimális kóddal megadva. Például, ha az ügyfél IP címe *192.168.0.12*, a *PXELINUX* a */tftpboot/pxelinux.cfg/COA8000C* állományt keresné. Amennyiben ez a fájl sem létezik, a legkevésbé lényeges szakaszt kivágja a névből és újratekedi a folyamatot. Így a fenti példában ha a *COA8000C* állományt nem találja, a *PXELINUX* megpróbálkozik a *COA8000*, majd a *COA800* állományokkal és így tovább. Ezáltal egyetlen beállításállományt használhatunk az egész alhálózathoz, feltéve hogy az alhálózat határait a szakaszokhoz igazítottak. A 2. lista a *PXELINUX* beállításállomány tartalmát mutatja be. Az első sor a letöltendő tömörített rendszermag állomány nevét adja meg. Minden elérési út a kiszolgáló

1. lista PXE ügyfeleket is támogató dhcpd.conf állomány minta

```
option space PXE;
option PXE.mtftp-ip
    code 1 = ip-address;
option PXE.mtftp-cport
    code 2 = unsigned integer 16;
option PXE.mtftp-sport
    code 3 = unsigned integer 16;
option PXE.mtftp-tmout
    code 4 = unsigned integer 8;
option PXE.mtftp-delay
    code 5 = unsigned integer 8;
option PXE.discovery-control
    code 6 = unsigned integer 8;
option PXE.discovery-mcast-addr
    code 7 = ip-address;
subnet 192.168.1.0 netmask 255.255.255.0 {
class "pxeclients" {
    match if substring (option
        vendor-class-identifier, 0, 9) =
        "PXECClient";
    option vendor-class-identifier "PXECClient";
    vendor-option-space PXE;
    # Legalább az egyik gyártófüggő PXE
    # kapcsolót be kell kapcsolnunk
    # hogy az ügyfél
    # indító ROM-ja felismerje, hogy PXE-kezelő
    # kiszolgálóval van dolga.
    # Mi a MCAST IP címét
    # állítottuk 0.0.0.0-ra jelezve
    # a ROM-nak, hogy
    # nem kezelünk multicast TFTP-t.
    option PXE.mtftp-ip 0.0.0.0;
    # Itt adjuk meg annak a fájlnak nevét
    # amit a ROM-ok
    # letölthetnek.
    filename "pxelinux.0";
    # A kiszolgáló neve amiről le kell
    # tölteniük.
    next-server 192.168.1.1;
}
pool {
    max-lease-time 86400;
    default-lease-time 86400;
    range 192.168.1.2 192.168.1.254;

    # Amennyiben ezt a sort beletesszük,
    # minden ügyfélhez
    # külön gépbejegyzéseket kell
    # készítenünk, ahol az
    # ethernet MAC címeket a IP címekkel
    # összerendelhetjük.
    # deny unknown clients;
}
}
```

2. lista A PXELINUX beállításállománya határozza meg melyik tömörített rendszermag fájl kell letölteni

```
DEFAULT vmlinuz
APPEND initrd=ramdisk.gz ramdisk=65536
root=/dev/ram rw
IPAPPEND 1
```

`/ftppboot` könyvtárhoz képest relatív kell legyen. A második sorban a rendszeragnak átadandó paramétereket soroljuk fel, jelezve, hogy a gyökér fájlrendszert 64MB-os memória lemezre kell felcsatolni írható/olvasható módon. Az utolsó sor hatására a **PXELINUX** egy további rendszermag paramétert hoz létre:

```
ip=client-ip:server-ip:gateway-ip:netmask
```

Ehhez azokat az adatokat használja fel, amit a **PXE** indító **ROM** a **DHCP** kiszolgáló válaszában kapott meg. Ez akkor lehet hasznos, ha a rendszermagot engedélyezett rendszermag-szintű IP hálózattal fordítottuk. Ilyenkor ugyanis a rendszermag ezeket a paramétereket felhasználja a hálózati csatolófelület beállításához, így később ezt már nem kell megtennünk az indítóparancsfájlban az `ifconfig` vagy `ifup` futtatásával.

Rendszermag készítése

A rendszermag szintű automata **IP** paraméter beállítás használatához a hálózati meghajtóeszköznek viszonylag hamar elérhetőnek kell lennie, még a root fájlrendszer felcsatolása előtt. Következésképpen nem tölthetjük be modulként. Minthogy a legtöbb terjesztéssel együtt érkező rendszermagok igen kiterjedten használnak modulokat, gyakorlatilag kénytelenek vagyunk új rendszermagot forgatni az **X** terminálunkhoz. Továbbá a saját rendszermagunknak kezelnie kell a **RAM** lemezeket és a indítási **RAM** lemezeket. A rendszermag szintű **IP** hálózat automata beállítása szintén kényelmes dolog. Persze nem kötelező semmilyen dinamikus módszert alkalmaznunk az **IP** címek megadásához (választhatjuk a **DHCP**, **BOOTP** vagy **RARP** megoldásokat is), a **PXELINUX** beállítás-fájljában megadott **IPAPPEND** viszont biztosítja számunkra, hogy rendszermag biztosan a megfelelő **IP** paramétereket kapja meg. Végül ha az eszköz fájlrendszert automatikusan csatoljuk a **devfs** segítségével, jelentősen leegyszerűsíthetjük a **RAM**-gyökérlemezen található **/dev** könyvtárunkat.

A RAM lemez root fájlrendszere

Egy lemez nélküli **Linux X** munkaállomás esetében legnehezebb feladatunk a gyökér fájlrendszer kialakítása és feltöltése lenne, ha nem jelent volna meg **Richard Gooch** eszköz fájlrendszere és Erik **Anderson BusyBox** kombinált végrehajtható állománya. Az eszközkészítő fájlrendszer automatikusan kezeli a **/dev** könyvtárat, a modulok rendszermagba töltésekor szükség szerint hozza létre a megfelelő eszközvégpontokat. Ez két dolgot jelent: a könyvtárban

nincsenek szükségtelen bejegyzések, és a **RAM** lemezes fájlrendszer készítőinek nem kell órákat töltenie az `mknod`-al, hogy létrehozza az összes szükséges végpontot. A **BusyBox** egyesített program olyan végrehajtható állomány amely indítástól függően változtatja személyiségét. Szokásos használat során a **/bin/busybox** programra mutató közvetett hivatkozásokat hozunk létre a **/bin/ls**, **/bin/cat**, **/bin/ps**, **/sbin/mount** és a egyéb neveken amivel egy minimalista **UNIX** rendszerhez jutunk. Semmilyen egyéb futtatható állományra vagy programkönyvtárra nincs szükségünk; a **BusyBox** már mindent tartalmaz.

Úgy is fogalmazhatnánk, hogy az eszközfájlrendszer felügyeli a **/dev** könyvtárat, a **BusyBox** a **/bin** és **/sbin** könyvtárakat; a rendszermag kezeli **/proc** mappát; a csak olvasható **NFS** csatolás pedig az **/usr** könyvtárért felelős; a **/tmp** üres marad. Így egyetlen dologgal kell csak törődnünk, az **/etc**-vel. Szerencsére az **/etc** könyvtárba se kell túl sok minden, elég ha tartalmazza az **/etc/fstab**, **/etc/inittab** és **/etc/init.d/rcS** állományokat, ez utóbbi az az indító-parancsfájl amit a **BusyBox** `init`-ként futva használ.

A **BusyBox** a beágyazott **Linux** világnak íródott és általában statikus futtatható állományként fordítják. Ugyanakkor, az **XFree86** kiszolgáló önmagában is sok, a **/lib** könyvtárban található osztott könyvtártól függ. A **/usr**-t hálózati fájlrendszerként (**NFS**) csatoljuk, tehát az **/usr/lib**-ben található osztott könyvtárak miatt nem kell aggódnunk, biztosítanunk kell viszont azokat, amelyeket a **/lib**-ben keres majd az **XFree86**. Emiatt érdemes kihasználhatunk egy helymegtakarítási lehetőséget, nevezetesen, hogy a **BusyBox**-ot dinamikus végrehajtható állományként állítjuk be és fordítjuk le. Az **XFree86** futtatásához szükséges minimális **/lib** programkönyvtárak kigyűjtését az

```
ltd /usr/X11R6/bin/XFree86
```

parancs kiadásával tudjuk elvégezni. Ezek a **glibc** (**libc.so** és **libm.so**), a **PAM** (**libpam.so** és **libpam_misc.so**) valamint maga a dinamikus töltő (**libld.so** és **ld-linux.so**) lesznek.

XFree86 beállítása

Az **XFree86** végrehajtható állomány általában az **/usr/X11R6/bin** könyvtárban található, amely a **/usr** alkönyvtára. Így az **X** kiszolgálót nem kell **RAM** lemezünkön tartanunk, ehelyett az **NFS** csatolásról betölthetjük. Bár a moduláris **XFree86** kiszolgáló a 4.0-ás verzió óta már nem alkatrészfüggő, a beállításállománya bizony igencsak az. Amennyiben több különféle videó alkatrésszel rendelkező gépet kezelünk, nem használhatjuk valamennyi géphez ugyanazt az **XFree86Config** állományt. Ezért inkább nem tartjuk a gyökér fájlrendszer **RAM** lemezén, ahol általában egyébként **/etc/X11/XFree86Config** néven szerepel. Ehelyett inkább terminálonkénti beállításállományokat tárolunk az **/usr NFS** könyvtárban. Végül, a **BusyBox** `init` folyamatát úgy állítjuk be, hogy egyetlen sort tartalmazó parancsfájl indítson újra folyamatosan:

```
/usr/X11R6/bin/XFree86 \
-xf86config /usr/X11R6/configs/iphex -query \
server
```

3. lista A terminálok XF86Config állományának részlete

```
Section "Files"
    RgbPath      "/usr/X11R6/lib/X11/rgb"
    ModulePath   "/usr/X11R6/lib/modules"
    FontPath     "tcp/192.168.1.1:7100"
EndSection
```

ahol az *iphex* az ügyfél *IP* címe hexadecimális kódban (a *PXELINUX*-tól kölcsönzött jelölési rendszer szerint) a server pedig kiszolgáló *IP* címe ponttal elválasztott decimális kódban. Néhány ügyes *awk* trükk a */proc/cmdline*-on és teljesen elkerülhetjük a gépnevek és *IP* címek *RAM* lemezbe kódolását.

Alapszintű *XFree86* beállításállományt az *XFree86 - configure* parancs kiadásával hozhatunk létre a terminálon. Ez többnyire helyesen ismeri fel a videó alkatrészt az eredményül kapott beállításállomány pedig betölti a megfelelő *XFree86* modulokat. Érdemes megemlíteni azonban, hogy az alapértelmezett mutató eszköz a */dev/mouse* lesz, ami általában nem szerepel az eszköz fájlrendszerrel létrehozott eszközök között. Például, a *PS/2*-es egér nem itt, hanem a */dev/misc/psaux* helyen található meg.

Beállítások a kiszolgálón

Amitől az *X* terminálunk tényleg *X* terminál lesz egyszerű grafikus kijelzővel felszerelt *Linux* gép helyett az a fenti *XFree86* parancssorunk *-query server* része. Hatására a terminálon futó *XFree86* kiszolgáló elindítja az *XDMCP* (*X Display Manager Control Protocol*) folyamatát és egy olyan kiszolgálót keres, amely kezelhetné a képernyőjét. Csakhogy erre nem minden kiszolgáló kapható. Először is, a kiszolgálónak értelemszerűen hallgatnia kell a bejövő *XDMCP* kapcsolatokra. Az *XDMCP* általában a *177*-es *UDP* kaput használja, és a legtöbb megjelenítésvézérlő (*xdm*, *gdm*, *kdm*) be is állítható úgy, hogy engedélyezze az *XDMCP* kéréseket. Bár a legtöbb terjesztés alapértelmezés szerint grafikus felülettel indul, biztonsági megfontolásokból szinte mindegyik tiltja a bejövő *XDMCP* kéréseket. Például a klasszikus *xdm* *X* megjelenítőkezelő beállításállományában (amely általában a */etc/X11/xdm/xdm-config*) a következő sort találjuk alapértelmezés szerint:

```
DisplayManager.requestPort: 0
```

Ezt a sort megjegyzésbe kell tennünk, ha azt szeretnénk, hogy az *xdm* fogadni tudja az *XDMCP* kéréseket. Ezen felül az *xdm* beállítható úgy is, hogy gépenkénti vagy alhálózat alapon korlátozza saját elérhetőségét, amit a */etc/X11/xdm/Xaccess* beállításállományban tehetünk meg (senkit ne zavarjon meg a */etc/X11/xdm/Xservers*, ami lényegében történelmi emlék). Például, ha az *xdm*-et a *192.168.1.0/24* alhálózat termináljaira szeretnénk korlátozni, mindössze a *192.168.1.0/24* sort kell felvennünk a */etc/X11/xdm/Xaccess* állomány végére. Ezen felül jól jöhet, ha a kiszolgáló az *xfs* *X* fontkiszolgálón keresztül fontokat is tud nyújtani a termináloknak.

Akárcsak az előbbi esetben, a legtöbb terjesztés saját fontkiszolgáló folyamatot futtat, mégis általában úgy van beállítva, hogy nem fogad bejövő kéréseket. Például a az *xfs* beállításállományában, az */etc/X11/fs/config*-ban, általában a *no-listen = tcp* sort találjuk. Amennyiben ezt megjegyzésbe helyezzük, a terminálok *XF86Config* állományának (amelyet a kiszolgáló */usr/X11R6/configs/iphex* állományában találunk) *Files* szakasza mindössze egyetlen *FontPath* bejegyzést kell tartalmazzon a szokásos fél tucat helyett, amint azt a 3. listában olvashatjuk (ahol egyébként feltételezzük, hogy a kiszolgáló *IP* száma *192.168.1.1*).

Végül a kiszolgálót be kell állítanunk, hogy támogassa */usr* fájlrendszerének csak olvasható az *NFS* megosztását a terminálok részére, hiszen ez az a hely ahol a terminálok *XFree86* kiszolgálójukat keresik.

Néhány szó a biztonságról

Az *X* terminálok futtatása során számos biztonsági kérdésre kell ügyelnünk. Először is, az *xdm* és *xfs* beállításokban végzett változtatásaink elég egyértelműen visszafordítottak bizonyos dolgokat amit egyébként a kiszolgáló biztonsága növelése érdekében tették. Ezen felül, a cikkben leírt változat semmilyen forgalmat sem titkosít. A terminál minden billentyűléteése kódolatlanul megy keresztül a hálózaton. Az *X* terminálokkal dolgozó egyetlen biztonságosnak mondható módszer, ha valamennyit olyan privát *LAN* hálózatra helyezünk, amelyet kizárólag az *X* terminálok használnak és nem lehet belőle az Internet-re kijutni. A terminálok és a kiszolgáló egyetlen kártyáján kívül senki más nem csatlakozhat erre a *LAN*-ra.

Letölthető készletek

A nyomtatott anyag korlátozott mérete miatt ez a cikk csak magas szintű áttekintést nyújthatott a *Linux* gépek lemez nélküli indításáról és *X* terminállal alakításáról, így nem mentünk bele a pontos megvalósítás apró részleteibe. Az érdeklődő olvasók a szerző honlapjáról letölthetik az *X Terminal Kit* készletet. A készletben parancsfájlokat, *Makefile* állományokat és *README*-ket találhatnak amelyek végigvezetnek a néha kicsit bonyolulttá váló folyamaton. Ezen felül a cikkben bemutatott program az Internet különféle helyeiről származik. Valamennyi hely igen részletes leírással rendelkezik saját csomagjait illetően. További útmutatást a hálózati forrásokban találunk.

Linux Journal 2005. február, 130. szám

A cikk forrása:

➔ www.linuxjournal.com/article/7924

Chip Coldwell

(coldwell@physics.harvard.edu)

A Harvard Egyetem Fizika Tanszékének rendszeradminisztrátora. Ha éppen nem valamilyen számítógéppel játszadozik, általában biciklin találjuk, vagy menyasszonyának, Cindynek társaságát élvezzi.